

УДК 343.9: 343.611

Кальман Олександр Григорович –
головний науковий співробітник міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України доктор юридичних наук, професор,

Мірошніченко Сергій Сергійович –
прокурор Чернігівської області кандидат юридичних наук

Кримінологічна характеристика злочинів проти правосуддя

У статті на підставі кримінологічного аналізу рівня, динаміки, структури, латентності злочинів проти правосуддя розглядаються тенденції, закономірності та проблеми виявлення, розслідування, судового розгляду кримінальних справ цієї категорії.

Ключові слова: кримінологічна характеристика, рівень, структура, динаміка, латентність, злочини проти правосуддя.

Перш ніж перейти до кримінологічної характеристики злочинів проти правосуддя, вважаємо за необхідне висловити низку застережень щодо повноти, об'єктивності та достовірності вихідних даних, зумовлених певними умовами аналізу статистичної звітності [1].

По-перше, злочини проти правосуддя – досить складна сукупність тридцяти правових норм, що передбачають караність протиправних діянь (ст. ст. 371–400 КК України).

По-друге, кримінологічний аналіз проблем злочинності проти правосуддя на відміну від аналізу загальнокримінальної злочинності вирізняється надзвичайною складністю через багатofакторну структуру детермінації цього виду злочинної діяльності, відсутністю чіткого законодавчого визначення злочинів проти правосуддя.

По-третє, надзвичайно високий рівень латентності злочинів проти правосуддя утруднює оцінку їх реального рівня.

По-четверте, наявна певна недосконалість офіційної кримінальної статистики і системи її показників, централізованого обліку і методології статистичного аналізу рівня, динаміки, структури, розміру зби-

тків та їх відшкодування. Суттєвим кроком у вирішенні цієї проблеми стало затвердження у 2010 році спільної Інструкції про єдиний облік злочинів [2], та внесення Державною судовою адміністрацією України у 2011 році змін до наказу від 5 червня 2006 р. № 55 “Про затвердження форм звітності про розгляд апеляційними і місцевими (крім господарських) судами судових справ і матеріалів та Інструкції щодо їх заповнення і подання” [3]. У контексті даної статті маємо на увазі Форму № 7 – Звіт про склад засуджених.

Однак, упровадження названих підзаконних актів не вирішує проблеми, що постала перед кримінологами: комплекс дослідження ускладнюється, як вже зазначалося, відмінностями у методології накопичення статистичних даних. Так, якщо згідно з Інструкцією про єдиний облік злочинів предметом збирання, опрацювання і систематизації даних є виявлені **злочини** і частково особи, які їх вчинили, то предметом судової статистики (Інструкція ДСА) є **кримінальні справи і засуджені по них особи та опосередковано-вчинені ними злочини**. З огляду на це, низка статистичних показників цих звітів є неспівставними.

По-п’яте, відсутність законодавчого і міжнародно-правового визначення поняття “злочинів проти правосуддя” породжує довільне його тлумачення, як в Україні, так і за кордоном, що значно ускладнює як оцінку окремих видів злочинів, що вчиняються в сфері правосуддя, так і проведення наукового порівняльного аналізу в цілому. За таких обставин фактично унеможливилось і розробка ефективних заходів протидії.

Рівень, динаміка злочинів проти правосуддя. Злочини проти правосуддя загалом і по окремих їх видах мають невисокий рівень і незначну питому вагу в загальній структурі злочинності, яка протягом 2002–2010 років вона коливалась у межах 0,7 % –1,2 %.

Аналіз динаміки злочинів проти правосуддя засвідчив, що після 2001 року, в якому було зареєстровано найбільшу кількість таких злочинів (6333), у 2002 році сталося різке невмотивоване зниження їх реєстрації до 4089 злочинів. А починаючи з 2003 року, намітилася стійка тенденція до поступового збільшення кількості зареєстрованих злочинів проти правосуддя. За цей період питома вага таких злочинів зростає на 20 %. (табл. 1).

Злочини проти правосуддя в загальній структурі злочинності (ф. 1)

Роки Зареє- стровані злочини	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
проти правосуддя	4089	4206	3709	3917	4339	4755	4821	4563	4945
всього	450661	556 351	520 105	485725	420900	401293	384424	434678	500902
Питома вага у %	0,9	0,7	0,7	0,8	1,0	1,1	1,2	1,0	0,9

Незважаючи на незначну питому вагу злочинів проти правосуддя в загальній масі зареєстрованих злочинів, їх суспільна небезпека від цього не зменшується.

По-перше, злочини цієї категорії суттєво підривають авторитет держави в цілому, її правоохоронних органів і судів, що породжує непевненість суспільства у спроможності державних інституцій ефективно протистояти злочинності.

По-друге, будь-яке застосування неправових методів у правоохоронній діяльності та діяльності судів з протидії злочинності породжує в суспільстві правовий нігілізм, фактичне несприйняття принципу законності, як основного регулятора правоохоронної діяльності, а в поєднанні з принципами верховенства права, то й здійснення правосуддя. Як наслідок, суспільство втрачає інтерес до участі в підтриманні законності. У правосвідомості людей зароджуються підвалини несприйняття діяльності органів правопорядку, а нерідко і їх осуду взагалі.

По-третє, злочинам проти правосуддя, як ніяким іншим, характерна висока латентність. Обумовлюється вона високим рівнем корпоративності, притаманної для правоохоронної системи і судової діяльності, намірами (іноді взагалі не прикритими) керівників силових відомств, насамперед, МВС, СБУ, податкової міліції, держмитниці, а нерідко і суддів, з метою недопущення суспільного розголошення фактів постановлення неправосудних рішень, тиску на свідків, фальсифікації доказів, не процесуальних способів здобування (вбивання) показань тощо. І навіть коли цього уникнути не вдається і справи доходять до судового розгляду, в таких випадках призначаються незначні покарання. Не можна не враховувати високий рівень корумпованості правоохоронної системи, використання службових повноважень у корисливих цілях. Усе це серйозно впливає на ефективність застосування кримінального закону.

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

Характер або ступінь тяжкості злочинів проти правосуддя, які були виявлені у 2001–2010 роках можна проаналізувати за даними таблиці 2.

Таблиця 2

Ступінь тяжкості злочинів проти правосуддя (ф. 1)

Роки	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Всього	%
Злочини												
Особливо тяжкі	4	1	3	-	2	5	0	1	1	-	17	0,2
Тяжкі	40	36	29	37	29	3	4	7	3	4	92	0,8
Середньої тяжкості	2301	1232	1164	976	1002	1089	1158	1074	1009	1020	12025	26,2
Невеликої тяжкості	3985	2820	310	2696	2884	182	653	699	520	891	33340	72,8

Разом 45 474

Як видно із наведених даних, понад 99 % виявлених злочинів проти правосуддя (45 365) – це злочини середньої та невеликої тяжкості. Абсолютна більшість серед них (33 340) – злочини невеликої тяжкості. Отже, можна зробити висновок, що стан виявлення злочинів проти правосуддя не відповідає ступеню їх тяжкості, якщо йдеться про авторитет держави.

Виявлення злочинів проти правосуддя. Правоохоронна система виявляє і реєструє переважно ті злочини проти правосуддя, які фактично не потребують значних зусиль, а тим більше застосування всього комплексу оперативно-розшукових заходів. Про це, зокрема, свідчать дані таблиці № 3 щодо видів виявлених злочинів.

Таблиця 3

Виявлення злочинів проти правосуддя (ф.1)

Роки ст. КК	2001	2002	2003	2004	2005	22006	22007	2008	2009	2010
371	4	3	12	9	15	1	7	10	7	3
372	-	1	1	1	2	6	1	3	1	1
373	1	3	-	3	2	2	1	-	-	-
374	-	-	1	1	-	4	2	1	6	1
375	29	7	6	9	5	17	43	34	37	26
376	1	3	-	1	7	3	4	1	2	1
377	9	10	7	7	9	7	10	6	5	7
378	2	2	3	-	0	3	-	1	1	1
379	5	-	-	-	2	2	-	-	1	-

380	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-
381	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-
382	14	152	183	16	199	22	122	163	192	281
383	35	68	96	103	137	26	233	362	335	417
384	168	134	137	156	205	256	270	277	316	319
385	2	11	1	6	7	6	8	5	9	12
386	37	44	25	35	23	5	13	3	33	25
387	-	-	1	1	3	-	-	-	1	-
388	96	4	86	61	49	77	45	66	78	99
389	38	396	391	415	63	86	734	1197	1304	1611
390	5	45	63	39	110	124	92	17	112	77
391	256	287	271	232	211	218	175	243	186	174
392	2	1	-	1	2	1	1	7	2	1
393	12	74	64	62	61	62	38	63	48	48
394	3	4	16	9	18	64	17	57	37	-
395	472	222	2339	226	1918	1845	1449	4889	1612	1657
396	691	582	488	368	298	296	194	233	238	181
397	-	-	3	1	1	-	-	1	-	-
398	8	4	2	3	3	7	6	1	-	3
399	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-
400	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Всього	6333	4089	4206	3709	3917	4339	4855	4821	4563	4945

Структура злочинів проти правосуддя. Аналіз структури злочинів проти правосуддя за 2010 рік показав, що найбільшу питому вагу (85,6 %) складають п'ять видів злочинів із тридцяти: порушення правил адміністративного нагляду (ст. 395 КК України) – 1657 злочинів; ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (ст. 389 КК України) – 1661; завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину (ст. 383 КК України) – 417; завідомо неправдиве показання (ст. 384 КК України) – 319 та приховування злочину (ст. 396 КК України) – 181). У той же час, слід зазначити стрімку динаміку до зростання кількості цих злочинів. Зокрема, притягнення до відповідальності за ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, протягом 2001–2010 років зросло на 4 239 % або в 42 рази. На нашу думку, це свідчення не стільки активної правоохоронної діяльності у виявленні цих злочинів, скільки побічних негативних наслідків надмірної лібералізації кримінального законодавства та практики його застосування.

Слід зазначити також, що ці злочини мають досить віддалене відношення до здійснення правосуддя. В той же час, злочини, безпосередньо пов'язані зі здійсненням правосуддя, такі, наприклад, як завідомо незаконні затримання, привід, арешт або тримання під вартою

(ст. 371 КК України), притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК України); примушування давати показання (ст. 373 КК України); порушення права на захист (ст. 374 КК України); постановлення суддею (судьями) завідомо несправедливого вироку, рішення, ухвали або постанови виявлялися вкрай рідко. А судові вироки по таких справах практично не виносилися. Так, наприклад, за ст. 373 КК України “Примушування давати показання ” впродовж 2004–2010 років засуджено лише 2 особи; постановлення суддею (судьями) завідомо несправедливого вироку, рішення, ухвали або постанови – 1 особа; завідомо незаконні затримання, привід, арешт або тримання під вартою – жодної особи.

Аналіз даних Департаменту інформаційних технологій МВС України дає підстави для висновку, що значна кількість злочинів проти правосуддя або взагалі не реєструється, або реєструється по інших видах злочинів. Зазвичай це злочини у сфері службової діяльності. Такий висновок підтверджується багаточисельними скаргами свідків, потерпілих, підсудних на несправедливі судові рішення, процесуальні порушення на досудовому слідстві та при розгляді справ у судах. Зокрема, у 2008 році в органи прокуратури України надійшло більше 1000 скарг на застосування недозволених методів слідства, понад 13 000 скарг на судові вироки та інші рішення у кримінальних справах, майже 11 000 – по цивільних справах. У 2010 році до органів прокуратури надійшло 5 979 скарг, які стосувалися вчинення злочинів проти правосуддя. В органи внутрішніх справ – ще 2 774. Із них, прийнято рішення про порушення кримінальної справи за 1416 заявах, з них органами внутрішніх справ – 353. Про це також свідчать і результати дослідження злочинів та інших правопорушень, учинених працівниками органів внутрішніх справ у 1992– 2009 роках, проведеного О. Мартиненком [4]. Відповідно до отриманих ним висновків, працівники міліції, як правило, засуджувались за умисні вбивства, тілесні ушкодження, зловживання владою, перевищення влади, а не за злочини проти правосуддя. Більше того, за незаконні методи ведення слідства, незаконне застосування спеціальних засобів, незаконні дії стосовно затриманих, незаконне адміністративне затримання, незаконне притягнення до кримінальної відповідальності, незаконний арешт вони притягувались до дисциплінарної відповідальності. Таким чином, високий рівень безкарності за злочини проти правосуддя є безпосереднім чинником, який обумовлює і високий рівень латентності таких злочинів.

Слід також зазначити, що окремі злочини цієї категорії вчиняються на підґрунті усталених корупційних осередків, так званої кругової поруки, що склалася у системі правоохоронних органів. Даний фактор, з тих що впливають на латентність злочинів проти правосуддя, є визначальним. Потенційними фігурантами злочинних проявів проти

правосуддя, передбачених статтями 371–375 КК України, є працівники правоохоронних органів і судів, які з огляду на своє службове становище спроможні безперешкодно приховувати окремі факти, події, обставини вчинюваних злочинів. Наслідком цього є високий рівень латентності таких злочинів, оскільки саме правова обізнаність злочинців у мундирах має вирішальне значення на стадії первинної дослідчої перевірки та порушення кримінальних справ.

Визначені фактори у сукупності з недосконалою системою реєстрації, обліку та статистичної звітності породжують певну недостовірність та необ'єктивність у відображенні фактичного стану злочинності у цій сфері.

Що стосується *географії злочинів* проти правосуддя, то найбільша їх кількість (майже 70 %) вчиняється в економічно розвинутих промислових регіонах (Донецька, Дніпропетровська, Харківська, Одеська, Луганська області) та м. Києві.

Попередня змова групи осіб, як кваліфікуюча ознака злочинів проти правосуддя, передбачена лише у трьох статтях розділу XVIII “Злочини проти правосуддя” Кримінального кодексу України. Зокрема, порушення права на захист від злочинів, які можуть бути вчинені за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 374, ч. 2 ст. 376-1 КК України); дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань (ст. 392, яка передбачає відповідальність за вчинення цього злочину організованою групою). Вчинення злочинів проти правосуддя групою осіб можна прослідкувати за даними таблиці 4 [5].

Таблиця 4

Вчинення злочинів групою осіб

Роки Вчинені злочини	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Групою осіб	161	123	113	81	116	79	85	79	69
Організованою групою	-	6	12	6	37	5	5	-	9

Аналіз наведених даних, вивчення матеріалів конкретних кримінальних справ дає підстави для висновку, що вчинення цих злочинів групою осіб можливо і по багатьом іншим злочинам досліджуваної категорії. Зокрема, завідомо незаконні затримання, привід, арешт або тримання під вартою, притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності, примушування давати показання, втручання в діяльність судових органів тощо. Суспільна небезпечність таких злочинів, учинених групою осіб, безперечно є вищою. Тому ми підтримуємо пропозицію, висловлену в дисертаційному дослідженні Вакулик О. О., пе-

редбачити у ч. 2 ст. 373 КК України таку кваліфікуючу ознаку як вчинення злочину групою осіб [6]. Більше того, таку кваліфікуючу ознаку слід передбачити і у вищезазначених складах злочинів. Ми не ставимо за мету цієї публікації досконале обґрунтування такої позиції. Більш детальне кримінально-правове дослідження порушеної проблематики і відповідна аргументація буде висловлена у наступних статтях.

Важливе значення для запобігання вчиненню злочинів проти правосуддя має обрання на стадії досудового слідства відповідних запобіжних заходів. Проведене дослідження засвідчило досить ліберальні підходи органів досудового слідства до цього питання. Зокрема, у 2010 році такий запобіжний захід, як взяття під варту, було застосовано лише до 605 осіб.

Одним із показників суспільної небезпеки злочинів проти правосуддя є настання певних негативних наслідків учиненого злочину. Настання тяжких наслідків передбачено диспозиціями ч. 3 ст. 371, ч. 2 ст. 374, ч. 2 ст. 375, ч. 2 ст. 378, ст. 380 КК України. Загибель людей – ч. 2 ст. 378 КК України. Смерть, тяжкі наслідки – ч. 2 ст. 381 КК України. Істотна шкода – ч. 3 ст. 382 КК України. Шкода в особливо великих розмірах – ч. 2 ст. 399 КК України. Загибель людей, завдання тяжких тілесних ушкоджень чи настання інших тяжких наслідків – ч. 3 ст. 399 КК України. Втручання в діяльність судових органів, якщо це перешкодило запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила – ч. 2 ст. 376 КК України. Але, не зважаючи на таке достатньо широке застосування у нормах, які встановлюють відповідальність за злочини проти правосуддя таких кваліфікуючих ознак, як негативні наслідки злочину, вивчення кримінальних справ показало, що органи досудового слідства такі наслідки (у їх сукупності) належно не оцінюють.

Суспільно небезпечні наслідки проти правосуддя, в залежності від характеру та обсягу шкоди, заподіяної діянням, можуть бути поділені на наслідки, які спричиняють реальну шкоду, та наслідки, які створюють загрозу заподіяння шкоди. На стадії досудового слідства, як правило, вивчаються лише ті наслідки, які заподіяли реальну і конкретну шкоду. Більш віддалена заподіяна шкода при розслідуванні кримінальних справ фактично не досліджується. Негативні наслідки в результаті притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності можуть бути найрізноманітнішими. Так, потерпілий може покінчити життя самогубством, звільнений з роботи, – зазнати значних матеріальних збитків тощо. Проте, такі можливі наслідки на стадії досудового розслідування не встановлюються. У цьому зв'язку можна погодитися з висновком В. В. Лунєєва про те, що вплив соціальних наслідків злочинів практично ніколи системно й комплексно не вивчався і не вивчається [7, с. 37]. У тому числі й у найдемократичніших країнах

з усталеною законодавчою базою і правозастосовною практикою. Як наслідок, ні кримінологи-вчені, ні уповноважені державою на застосування правових норм органи не можуть назвати усіх прямих і непрямих, безпосередніх і віддалених соціальних наслідків злочинності та протидії їй. Ми підтримуємо таку оцінку вченого. Звісно, збитки, шкода, втрати, наслідки – це певною мірою узагальнюючі терміни. Вони порушують різні сфери життєдіяльності суспільства. До них відносяться: моральні, психологічні, фізичні, економічні, політичні, інші наслідки. Їх досить складно звести до одного знаменника. Єдине, що спільного у них – всі вони не бажані для суспільства. Ще складніше дати їм кількісну характеристику. Однак і серйозних спроб до такого узагальнення практично не робилося ні в кримінальному праві, ні в кримінальному процесі, ні в кримінології, ні в кримінально-правовій статистиці [8]. Ці дослідження розрізнені, обмежені, поодинокі. Вважаємо, що комплекс наведених питань і до сьогодні залишається актуальною проблемою кримінології, яка чекає свого дослідника. В підручниках з кримінології наслідкам злочинів приділяється недостатньо уваги. Більше всього йдеться про жертви злочинів у віктимологічному плані. В кримінальному праві соціальні наслідки злочинів досліджуються лише в контексті їх об'єктивної сторони.

Рівень засудження. Про зростання питомої ваги злочинів проти правосуддя свідчать і дані судової статистики. За період 2004–2010 рр. кількість засуджених судами по цій категорії справ збільшилась на 69,8 %.

Статистичні дані, що характеризують рівень судимості за вчинення злочинів проти правосуддя, наведені у таблиці 5.

Таблиця 5

Рівень засудження за вчинення злочинів проти правосуддя

Роки Показники	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Кількість виявлених осіб, які вчинили злочини проти правосуддя	4722	3119	2912	2796	2928	3402	4003	4125	3801	4379
Кількість засуджених %	-	-	-	2000	2047	2417	2803	2944	2779	2865
Питома вага %				71,5	69,9	71,0	70,0	71,3	73,1	65,4

Як видно із наведених даних, різниця в кількості виявлених осіб і кількості засуджених суттєво відрізняється. Розбіжності обумовлені як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами, спричиненими якістю розслідування кримінальних справ. Той факт, що третина осіб, які вчинили злочини досліджуваної категорії, та кримінальні справи сто-

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

совно них не доводяться до стадії судового розгляду, свідчить, що державна правоохоронна система недостатньо якісно розслідує кримінальні справи про злочини проти правосуддя. Цей висновок підтверджується нижченаведеною статистикою (табл. 6).

Таблиця 6

Підстави закриття кримінальних справ

Осіб \ Роки	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
засуджених	2000	2047	2417	2803	2944	2779	2865
Із них:							
Виправданих	3	3	-	4	2	1	4
Неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру	2	6	4	9	3	10	5
Справи по відношенню яких закрито	192	247	231	350	261	381	328
%	9,6	12,1	9,6	12,1	8,9	13,7	11,4
Із них:							
За відсутності події, складу злочину чи недоведеністю обвинувачення	3	4	1	2	-	3	2
За дійвим каяттям	23	22	49	43	57	52	77
За примиренням з потерпілим	1	-	1	1	2	2	1
За зміною обстановки	74	66	87	62	57	77	84
Передача особи на поруки	25	15	23	23	31	19	30
Застосування примусових заходів виховного характеру	2	2	3	4	3	-	6
За амністією	25	96	26	126	29	153	44
За смертю	32	28	28	62	61	49	45
З інших підстав	10	14	18	27	21	26	39

Із наведених даних можна дійти висновку, що переважна більшість кримінальних справ у судах закривається за нереабілітуючими обставинами. Це такі обставини, як дійове каяття, примирення винного з потерпілим, зміна обстановки, передача особи на поруки, застосування до неповнолітнього заходів виховного характеру, застосування амністії та інші підстави.

Проведений аналіз засуджених за статтями Кримінального кодексу України показав, що в 2010 році 91 % осіб засуджувалися за: порушення правил адміністративного нагляду; ухилення від покарання не пов'язаного з позбавленням волі; злісну непокору вимогам адміністрації виправної установи; завідомо неправдиве показання; завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину та невиконання судового рішення. При чому майже половина із них засуджені за ухилення від покарання, не пов'язане з позбавленням волі. Така тенденція зберігалася і в минулі роки (табл. 3).

Таким чином, проведений нами кримінологічний аналіз злочинів проти правосуддя дає підстави для висновку, що стан виявлення, розслідування і судового розгляду кримінальних справ не відповідає ступеню їх суспільної небезпечності. На сучасному етапі розвитку суспільства одним із пріоритетних напрямів діяльності держави щодо охорони прав, свобод і законних інтересів громадян, має стати рішуча протидія злочинам проти правосуддя завдяки подальшій активізації правоохоронної діяльності та удосконалення роботи судів щодо забезпечення невідворотності покарання у цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Волженкин Б. В. Мифы уголовной статистики и реальности экономической преступности или реальности уголовной статистики и мифы об экономической преступности / Б. В. Волженкин // Уголовное право в XX веке : мат-лы Межд. науч. конф., состоявшейся на юрид. ф-те МГУ им. М. В. Ломоносова 31 мая–1 июня 2001 г. — М. : ЛексЭст, 2002. — С. 82–87 ; Бабаев М. М. Заметки о совершенствовании уголовной статистике и не только / М. М. Бабаев // Уголовное право. — 2006. — № 1. — С. 186–187 ; Наумов А. Уголовная статистика : преступность и ее стабильность / А. Наумов // Уголовное право. — 2008. — № 4. — С. 134–137.
2. Про єдиний облік злочинів : Інструкція, затв. наказами Генеральної прокуратури України, МВС, ДПА, МО, ДМСУ, МЧС, Держдепарт. виконання покарань, ДСА України від 25 трав. 2010 р. № 21/135/281/240/499/354/367/159/69 / Відомчий документ.
3. Про затвердження форми звітності : Наказ ДСА України від 5 черв 2006 р. № 55 з наступними змінами і доповненнями / Відомчий документ.
4. Мартиненко О. Злочини працівників органів внутрішніх справ України : аналіз тенденцій 1992–2009 рр. / О. Мартиненко // Публічне право. — № 2. — 2011. — С. 71–77 ; Мартиненко О. А. Детерминация и предупреждение преступности среди персонала органов внутренних дел Украины : [монография] / О. А. Мартиненко. — Х. : Изд-во ХНУВС, 2005. — 496 С.
5. Про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями // Інформ.-стат. зб. МВС ; Департ. інформ. технологій, 2002–2010 / Відомчий документ.
6. Вакулик О. О. Кримінально-правова характеристика примушування давати показання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. / О. О. Вакулик. — Київ, 2011. — 19 с.

Борьба с организованной преступностью и коррупцией (теория и практика)

---

7. Лунеев В. В. Социальные последствия, жертвы и цена преступности / В. В. Лунеев // Государство и право. — 2009. — № 1. — С. 36–56 ; Лунеев В. В. Науки Криминального цикла и борьба с преступностью / В. В. Лунеев // Борьба с преступностью. — № 6. — 2003. — С. 113–121.

8. Квашиш В. Цена преступности как криминологическая проблема / В. Квашиш // Борьба с преступностью. — 2008. — № 6. — С. 94–102 ; Иншаков С. М. Исследования криминальной латентности и парадоксы социального отрицания преступности / С. М. Иншаков // Криминологический журнал. — 2008. — № 4 (6). — С. 5–10.

В статье на основе криминологического анализа уровня, динамики, структуры, латентности преступлений против правосудия рассматриваются тенденции, закономерности и проблемы выявления, расследования, судебного рассмотрения уголовных дел этой категории.

In the article on the basis of the criminology analysis of the level, dynamics, structure, latency of crimes against justice the tendencies, the regularities and the problems of the exposure, investigation, judicial trial of the criminal cases of this category are examined.

Стаття надійшла до редакції журналу 2 червня 2011 року.